

WOJEWÓDZKA RADA NARODOWA W I KADENCJI (1954—1958)

Pierwsze wybory do rad narodowych w 1954 r. poprzedzone zostały reformą podziału administracyjnego na wsi. 25 września 1954 r. Sejm uchwalił ustawę o reformie podziału administracyjnego i powołaniu gromadzkich rad narodowych. Ustawa ta powołała również osiedla jako jednostki administracyjne i osiedlowe rady narodowe. Zniosła dotychczasowy podział na gminy tworząc w ich miejsce gromady, które obejmować miały obszar od 15 do 50 km² przy liczbie mieszkańców od 1000 do 2000. Odległość od siedziby gromadzkiej rady narodowej do najdalszej wsi nie powinna przekraczać 5 km.

W województwie zielonogórskim sprawy nowego podziału administracyjnego zajmowały wiele miejsca w pracach rad narodowych w 1954 r. Kierowała nimi utworzona przez Prezydium WRN Komisja Podziału Administracyjnego. Po szczegółowych przygotowaniach do reformy w powiatach i gminach projekt nowego podziału administracyjnego województwa został przedstawiony na sesji WRN w dniu 5 października 1954 roku. Na ogólną liczbę 262 nowych gromad utworzonych w miejsce dotychczasowych 117 gmin (gmina Polkowice została w 1954 r. przyłączona do województwa wrocławskiego) tylko 151 odpowiadało przyjętym w ustawie normom obszarowym, a 161 — odległości od siedziby GRN. Ta okoliczność, przy jednoczesnym stosunkowo niskim zaludnieniu wsi, była jedną z głównych przyczyn słabości nowych gromad.

Duży odsetek lasów (około 45 proc. powierzchni województwa) oraz nie usunięte do końca skutki wojny w postaci dużych zniszczeń wojennych, zwłaszcza w powiatach nadgranicznych, spowodowały, że przeciętne gromady w województwie zielonogórskim były znacznie większe obszarowo niż w kraju (kraj 34,3 km², województwo 55,9 km²), przy mniejszej średniej liczbie mieszkańców (kraj 1760 mieszkańców na gromadę, województwo 1496). Szereg gromad znacznie odbiegało od przeciętnych, np. gromada Brody w powiecie lubuskim liczyła 188 km² (w tym 148 km² lasów), a Torzym w powiecie sulęcińskim posiadał 154 km² (w tym 104 km² lasów).

Przyjętą w ustawie górną granicę 50 km² obszaru w województwie zielonogórskim przekroczyło aż 107 gromad. Równocześnie 25 gromad liczyło znacznie poniżej 1000 mieszkańców, przy czym najmniejsza gromada — Strzegów w powiecie gubińskim, liczyła 804 mieszkańców. Skoro dodamy do tego, że w ponad 100 gromadach przekroczono średnią odległość od siedziby GRN, to okaże się, że przeprowadzona wówczas reforma podziału administracyjnego nie spełniła swego zadania. W województwie zielonogórskim jej ujemne skutki były o wiele bardziej odczuwalne niż na pozostałym obszarze kraju, gdyż nowo utworzone gromadzkie rady narodowe były tu szczególnie słabe i mało sprawne.

W okresie dyskusji nad nowym podziałem administracyjnym mieszkańcy wsi wywierali duży nacisk na władze, aby tworzyły właśnie liczne i małe jednostki terytorialne. Spodziewano się bowiem, że w ślad za reformą pójdą decyzje o nowych inwestycjach gospodarczych i kulturalnych w siedzibach nowych organów gromadzkich. W praktyce okazało się, że nadmierne rozdrobnienie administracyjne powodowało najczęściej ujemne skutki, czego przykładem było przeniesienie szeregu kompetencji dotychczasowych organów gminnych na szczebel powiatu. Dotyczyło to np. wydziału podatków, obowiązkowych dostaw, niektórych spraw administracji ogólnej.

Nie spełniła również swego zadania utworzona wówczas instytucja pełnomocników rad narodowych powołanych do utrzymywania więzi między mieszkańcami poszczególnych wsi a prezydium gromadzkiej rady narodowej. Instytucja pełnomocników nie przyjęła się i nie zastąpiła tradycyjnej funkcji sołtysa, do której powrócono po kilkuletniej przerwie.

Przy okazji omawianej reformy dokonano również licznych zmian na pograniczu z sąsiednimi województwami oraz między poszczególnymi powiatami. Kierowano się tu głównie ciężeniem ekonomicznym i możliwościami komunikacyjnymi do miejscowości stanowiących ośrodki administracyjno-usługowe. Z większych zmian należy odnotować — obok przejścia Polkowic do województwa wrocławskiego — przyłączenie Świętna do powiatu wolsztyńskiego oraz Brenna i Wijewa z powiatu leszczyńskiego do powiatu wschowskiego. Powiat wschowski uległ zresztą największym przeobrażeniom, gdyż na skutek przyłączenia części powiatu głogowskiego ze Sławą zwiększył swój obszar z 282,10 km² do 685,47 km².

Kosztom części obszaru powiatów gubińskiego, krośnieńskiego i żarskiego utworzono nowy powiat lubski. Zapowiedziano również utworzenie w latach 1955—1956 dwóch dalszych powiatów z ośrodkami w Drezdenku i Zbąszyniu (województwo poznańskie), do czego jednak nie doszło. Do powiatu zbąszyńskiego proponowano przyłączyć między innymi znane z tradycji walk z germanizacją wsie Dąbrówka Wlkp. i Podmokle. Rada Ministrów nie zatwierdziła również uchwały WRN w sprawie utworzenia

siedmiu osiedli i miasta Przemkowa. Liczący 3 tys. mieszkańców Przemków został podniesiony tylko do rangi osiedla.

Przed grudniowymi wyborami do rad narodowych Wojewódzki Komitet Frontu Jedności Narodu uchwalił wojewódzki program wyborczy. Był on jeszcze bardzo skromny i stanowił próbę syntetycznego podsumowania dorobku województwa w 10-leciu Polski Ludowej. Zapowiadał między innymi odbudowę i uruchomienie dziesięciu większych zakładów przemysłowych, likwidację 24 tys. ha odłogów, meliorację 16 tys. ha w dolinie Odry, Warty i Noteci, a także budowę dziesięciu nowych szkół i sześciu przedszkoli.

Wybory poprzedzone zostały szeroką kampanią wyjaśniającą, przy czym duży nacisk połączono na staranny dobór kandydatów, zwłaszcza w nowo tworzonych gromadzkich radach narodowych. Na wsi powołano w tym celu gromadzkie komitety Frontu Jedności Narodu. Do pracy wyjaśniającej i propagandowej skierowano na terenie województwa 580 prelegentów i około 20 tys. agitatorów. Przeprowadzono 2317 zebrań i spotkań z kandydatami na radnych. Warto dodać, że w wyniku dyskusji nad 6776 kandydatami na radnych, wysunięto dodatkowo 2577 osób, z których 1103 znaleźli się następnie na listach wyborczych.

Inauguracyjna sesja WRN w okresie pierwszej kadencji odbyła się 15 grudnia 1954 roku. Po ślubowaniu nowo wybranych radnych dokonano wyboru prezydium i stałych komisji WRN.

W skład prezydium weszły następujące osoby: Szczepan Jurzak¹ — przewodniczący (dotychczasowy przewodniczący Prezydium WRN we Wrocławiu), Franciszek Aleksandrowicz² — zastępca przewodniczącego, Jan Koleńczuk¹ — zastępca przewodniczącego, Wiktoria Hetmańska⁴ — zastępca przewodniczącego, Jerzy Rumianek⁷ — zastępca przewodniczącego, Michał Walenta⁴ — sekretarz oraz Feliks Lorek (I sekretarz KW PZPR), Antoni Kopniewski (kierownik Wydziału Oświaty Prezydium WRN), Czesław Słówek (kierownik Wydziału Handlu Prezydium WRN), Stanisław Dzieciuchowicz (kierownik Wydziału Zdrowia Prezydium WRN) i Cyryl Franek (kierownik Wydziału Finansowego Prezydium WRN) jako członkowie.

Skład prezydium uległ zatem znacznemu zwiększeniu. Poza I sekretarzem KW PZPR, pozostali członkowie składali się wyłącznie z pracowników Prezydium WRN, co było zjawiskiem niezbyt korzystnym. Powołano też dwanaście stałych komisji w 15-osobowych składach. W skład komisji wybrano 105 radnych WRN, 39 zastępców radnych oraz 36 członków komisji spoza rady. Nadal w siedmiu komisjach radni WRN stanowili mniejszość, co z formalnego punktu widzenia osłabiło skuteczność działania rady.

Przewodniczącymi poszczególnych komisji zostali: Sobiesław Piontek — Komisja Finansów, Budżetu i Planu, Zygmunt Kokot — Komisja Oświaty, Zbigniew Koczanowicz — Komisja Kultury, Edmund Stuczyński — Komisja Rolnictwa i Leśnictwa, Władysław Basis — Komisja Budownictwa, Henryk Zych — Komisja Komunikacji, Lech Wierusz — Komisja Zdrowia, Paweł Mokrzan — Komisja Pracy i Opieki Społecznej, Stanisław Grad — Komisja Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej, Tadeusz Wilusz — Komisja Handlu, Jadwiga Pogorzelska — Komisja Drobnej Wytwórczości, Józef Chrałowicz — Komisja Porządku Publicznego.

Ustanowiona ordynacją wyborczą do rad narodowych instytucja zastępcy radnego umożliwiała w czasie trwania kadencji w latach 1954—1958 swobodne zmiany w składzie WRN w wypadku wygaśnięcia mandatu radnego. Zmiany te były w obecnej kadencji już zdecydowanie mniejsze niż w latach 1950—1954. Ogółem wygasło w czasie trwania kadencji osiemnaście mandatów radnych WRN. W pierwszej połowie kadencji, do października 1956 roku, zmiany w składzie Wojewódzkiej Rady Narodowej były niewielkie i dotyczyły tylko pięciu osób, które opuściły województwo. Pozostałe, które nastąpiły od grudniowej sesji WRN w 1956 r., wiązały się już przede wszystkim ze zmianami społeczno-politycznymi kraju, o których będzie mowa niżej. Stosunkowo częste były w trakcie kadencji zmiany w składzie osobowym Prezydium WRN. Wynikały one również z sytuacji zaistniałej po VIII Plenum KC PZPR w październiku 1956 r.

W dniu 5 grudnia 1956 r. zrezygnował ze stanowiska dotychczasowy przewodniczący Prezydium WRN Szczepan Jurzak i wybrano na jego miejsce Jana Lembasa. W trakcie kadencji zwiększono liczbę stanowisk zastępcy przewodniczącego prezydium z czterech do pięciu, ale po odwołaniu dwóch osób w 1956 r. do końca kadencji funkcję tę pełniły tylko trzy osoby (F. Aleksandrowicz, J. Koleńczuk i J. Rumianek). Trzykrotnie również zmienili się sekretarze prezydium.

Powyższe zmiany odbiły się na składzie liczbowym prezydium WRN. Na sesji inauguracyjnej wybrano 11 osób, w następnym roku liczba ta wzrosła do 12 (piąty zastępca przewodniczącego), a w 1956 r. zmalała do 9 osób. Od maja 1957 r. liczba członków prezydium ponownie wynosiła 12 osób. Przy porównaniu składu prezydium z początku i końca kadencji zwraca uwagę fakt, że w tym okresie pozostawały w nim tylko cztery osoby (F. Aleksandrowicz, J. Koleńczuk, J. Rumianek i Czesław Słowek'), natomiast osiem osób dokooptowano w skład WRN i prezydium.

Szereg zmian nastąpiło również w składach poszczególnych komisji, np. pięć razy zmieniali się ich przewodniczący. Ponadto w czerwcu 1955 r. odwołano dużą grupę pracowników Wojewódzkiej Rady Narodowej, gdyż wcześniejsze powołanie ich w skład komisji nie było zgodne z przepisami dotyczącymi komisji rad narodowych.

W kadencji 1954—1958 można wyodrębnić w pracy WRN trzy okresy różniące się od siebie pod względem zarówno treści, jak i stylu pracy. Pierwszy okres obejmuje niemal cały rok 1955. Podobnie jak w poprzednich latach główna uwaga WRN poświęcona była doraźnym problemom rolnictwa i wsi. Nie biorąc pod uwagę budżetowej sesji, pozostałe omawiały wyłącznie problemy rolnictwa, do których należały:

- analiza przygotowań do wiosennej kampanii siewnej (4 marca 1955),
- sprawozdanie z wykonania uchwał partii i rządu oraz bieżące zadania w zakresie rozwoju rolnictwa (14 czerwca 1955),
- zadania rad narodowych i ich organów w przeprowadzeniu tegorocznych żniw i omłotów (14 lipca 1955),
- przebieg bieżących prac rolnych i realizacja obowiązkowych dostaw wsi dla państwa (14 października 1955).

Zarówno postawiona na sesjach WRN problematyka, jak i sposób jej ujęcia wskazują na to, że omawiano sprawy, które znajdowały się w zakresie działania prezydium WRN i odpowiednich organów wykonawczych. W ten sposób sesje zmieniały się w kolejne narady poświęcone bieżącym zadaniom wsi, z głównym akcentowaniem problemu dostaw obowiązkowych i spółdzielczości produkcyjnej. Pozostałe działy życia społeczno-gospodarczego województwa omawiane były tylko skrótowo przy okazji sesji budżetowych. Także i działalność komisji WRN w pozarolniczej problematyce nie budziła większego zainteresowania.

Drugi okres działalności Wojewódzkiej Rady Narodowej w omawianej kadencji przypada na okres od grudnia 1955 r. do października 1956 r. W okresie tym obok tradycyjnej problematyki rolnej podjęto również i inne zagadnienia związane zwłaszcza z zaspokajaniem potrzeb socjalno-bytowych mieszkańców województwa i z pełniejszym zaopatrzeniem rynku w przedmioty codziennego użytku oraz poprawą ilościową i jakościową usług dla ludności.

Problematyce rolnej poświęcono w tym okresie trzy sesje. Omawiano następujące sprawy:

- sytuację na odcinku przygotowań do wiosennych siewów (28 lutego 1956),
- przygotowania do żniw i omłotów (30 czerwca 1956),
- przebieg bieżących zadań rolnych i realizację dostaw obowiązkowych (17 września 1956).

Były to zatem powtarzające się każdego roku sprawy związane z bieżącą pracą organów wykonawczych rad narodowych.

Na większą uwagę zasługują natomiast cztery pozostałe problemy, które były w tym okresie przedmiotem obrad sesji WRN:

- wykonanie zadań w zakresie gospodarki komunalnej i mieszkaniowej (20 grudnia 1955),

- działalność przemysłu terenowego i spółdzielczości pracy w zaspokajaniu codziennych potrzeb ludzi pracy (21 grudnia 1955),
- rozwój życia kulturalnego w województwie zielonogórskim (29 czerwca 1956),
- działalność nad podnoszeniem zdrowotności ludzi pracy (18 września 1956).

Wprowadzenie powyższej problematyki na sesje WRN nie było przypadkowe. Po II Zjeździe PZPR w 1954 r. partia i rząd podjęły cały szereg kroków zmierzających do złagodzenia ujemnych skutków nadmiernego procesu industrializacji, co odbiło się na poziomie życia społeczeństwa. Zmniejszono w tym okresie znacznie rozmiar inwestycji przemysłowych i szukano rozwiązań zmierzających do poprawy i wzrostu produkcji rynkowej i usług. Przed radami narodowymi postawiono zadanie większej troski o rozwój przemysłu terenowego, rzemiosła i usług. Coraz więcej uwagi przywiązywano do warunków życia i pracy obywateli. W ostatecznym rachunku chodziło o to, by w ostatnich dwóch latach planu 6-letniego w maksymalnym stopniu wykonać poważnie zagrożone zadania w zakresie wzrostu stopy życiowej i płacy realnej.

Wspomnieć wreszcie trzeba, że w 1956 r. rozszerzono nieco kompetencje rad narodowych w zakresie kierowania gospodarką terenową, np. przekazano pod zarząd Prezydium WRN szereg przedsiębiorstw drobnego przemysłu, utworzono Wojewódzki Zarząd Przemysłu, Wojewódzki Zarząd Handlu, powierzono również Prezydium WRN kontrolę nad budownictwem mieszkaniowym (DBOR). Prezydium uzyskało też większe uprawnienia w dziedzinie budżetowej. W drugiej połowie 1956 r. przygotowano projekt dalszego rozszerzenia kompetencji rad narodowych, który stał się przedmiotem dyskusji wśród radnych i działaczy rad narodowych.

W województwie zielonogórskim jeszcze w okresie dyskusji przed II Zjazdem PZPR uchwalono w grudniu 1953 r. 2-letni plan rozwoju drobnego przemysłu, który przyniósł konkretne rezultaty. Realizacja tego planu, a także zadania przemysłu terenowego na przyszłość były przedmiotem sesji Wojewódzkiej Rady Narodowej w grudniu 1955 r. W województwie pod koniec 1955 r. było 135 przedsiębiorstw drobnego przemysłu, liczących łącznie 342 zakłady produkcyjne. Wojewódzki Związek Spółdzielczości Pracy posiadał 114 spółdzielni i 262 zakłady, a Wojewódzki Zarząd Przemysłu 19 przedsiębiorstw i 80 zakładów. Ilość zakładów dość szybko rosła, aktywizując liczne ośrodki pozbawione większego przemysłu, dając równocześnie poszukiwaną na rynku produkcję towarów na zaopatrzenie ludności. Na lata 1955—1957 przypada również ożywiony rozwój rzemiosła. Liczba warsztatów rzemieślniczych wzrosła w tym czasie z 1 570 do 2 857. Powoli, ale systematycznie rosły również nakłady na gospodarkę komunalną i mieszkaniową.

Interesujący przebieg miała odbyta w czerwcu 1956 r. sesja poświęcona rozwojowi kultury w województwie zielonogórskim. W ożywionej dyskusji zabrali również głos liczni działacze kultury. Sesja czerwcową stała się początkiem znacznego ożywienia w życiu kulturalnym województwa. Po raz pierwszy potraktowano bowiem na niej problemy kultury w sposób bardziej kompleksowy, a więc nie tylko od strony świetlic i zespołów amatorskich, ale również sprawy środowisk twórczych, teatru, życia naukowego, itp. Wypowiedzi radnych z różnych środowisk świadczyły o ogromnym zapotrzebowaniu społecznym na twórczość kulturalną o wysokim poziomie artystycznym. Trzeci wreszcie okres w omawianej kadencji przypada na kolejne miesiące po VIII Plenum KC PZPR w październiku 1956 r. Trwał on do końca kadencji, tj. do grudnia 1957 r.

Wojewódzką Radę Narodową charakteryzowały w tym czasie poszukiwania nad udoskonaleniem własnych form i metod pracy oraz rad narodowych niższych stopni. Problematyce tej poświęcono aż cztery sesje WRN na przestrzeni niecałego roku. W październiku 1956 r. dokonano wstępnej oceny pracy WRN oraz omówiono projekt uchwały Rady Ministrów o rozszerzeniu uprawnień rad narodowych, a w grudniu tegoż roku generalnie oceniono pracę Prezydium WRN i rad narodowych w województwie. Ponadto w lutym 1957 r. wysłuchano sprawozdania powołanego przez radę doraźnej komisji do opracowania wniosków dotyczących zmian struktury i stylu pracy rad narodowych. Na zakończenie kadencji w grudniu 1957 r. omówiono sprawozdanie Prezydium WRN z okresu trzyletniej kadencji.

Z pozostałych spraw omawianych przez sesję Wojewódzkiej Rady Narodowej na uwagę zasługują:

- sprawozdanie z działalności na odcinku handlu i zaopatrzenia ludności (8 lutego 1957),
- sprawozdanie Prezydium WRN z dotychczasowej realizacji nowego programu rolnego (28—29 maja 1957),
- programowe założenia rozwoju gospodarczego województwa zielonogórskiego w latach 1958—1960.

Powyższa problematyka była zapowiedzią bardziej kompleksowego i problemowego omawiania zagadnień przez WRN, co stało się regułą już w następnej kadencji. W 1957 r. znikły już z porządku sesji doraźne, robocze sprawy rolnictwa, takie jak żniwa, omłoty, siewy itp. Zgodnie z założeniami pracy prezydiów rad narodowych problemy te były rozwiązywane przez właściwe organy wykonawcze rad i zainteresowane komisje.

Wspomniano wyżej, że zmiany w treści stylu pracy rad narodowych, w tym i WRN w Zielonej Górze, narastały stopniowo od 1955 r. W 1956 r. znalazło to wyraz m. in. w coraz treściwszej i bardziej krytycznej dyskusji na sesjach. Radni wysuwali coraz więcej konkretnych wniosków i po-

stulatów, zgłaszali więcej niż dotąd interpelacji. Poważnie ożywiła się również działalność komisji. Przykładem takiej dyskusji może być debata nad analizą przebiegu bieżących zadań rolnych i realizacji dostaw obowiązkowych oraz sprawozdaniem z działalności nad podnoszeniem zdrowotności ludzi pracy (17—18 września 1956). Rzęczowa i krytyczna dyskusja na tej sesji była zapowiedzią coraz śmielszego domagania się radnych WRN nadania organom przedstawicielskim właściwej rangi, w tym również większej jawności życia społeczno-gospodarczego, wyrażającego się w pełniejszym informowaniu radnych przez Prezydium WRN o faktycznej sytuacji gospodarczej w województwie.

Pierwsze dwie sesje WRN, jakie miały miejsce po VIII Plenum KC PZPR, w pełni przywróciły Wojewódzkiej Radzie Narodowej rangę najwyższego organu przedstawicielskiego w województwie. Dla lepszego zrozumienia tamtych dni poświęcamy obu tym sesjom nieco więcej uwagi.

Kilka dni po VIII Plenum KC PZPR odbyła się w dniach 25—26 października kolejna sesja WRN, na której obok stałych punktów formalnych miano wysłuchać sprawozdania z działalności Sądu Wojewódzkiego, dokonać wyboru ławników oraz omówić projekt uchwały o rozszerzeniu uprawnień rad narodowych. Radni WRN, przybyli na sesję, zaskoczeni byli okolicznością, że prezydium nie wprowadziło na porządek sesji spraw dotyczących sytuacji w województwie po VIII Plenum. Na wniosek radnych dodano jeszcze jeden punkt, który otrzymał następujące brzmienie: „Oświadczenie przewodniczącego Prezydium WRN odnośnie sytuacji w województwie zielonogórskim w ostatnich dniach w związku z VIII Plenum KC PZPR i wyborem tow. Gomułki na I sekretarza KC PZPR”.

Schematyczne i ogólnikowe oświadczenie przewodniczącego wywołało burzliwą dyskusję, w której niezwykle krytycznie oceniono działalność Prezydium WRN, podnosząc takie kwestie jak brak inicjatywy z jego strony, kolegalności w pracy, formalizm w zakresie kontroli realizacji uchwał itp. Dyskusję zakończono wyrażeniem votum nieufności dla dotychczasowego Prez. WRN. Równocześnie radni w swych wystąpieniach w pełni solidaryzowali się z uchwałą zakończoną przed kilku dniami VIII Plenum. Dali temu wyraz również w uchwalonej na sesji rezolucji, w której czytamy:

„My radni Wojewódzkiej Rady Narodowej, zebrani na sesji WRN w dniach 25 i 26 października br. w Zielonej Górze, w okresie przelomowym historii naszego narodu zgłaszamy swoje pełne poparcie dla programu politycznego i gospodarczego uchwalonego przez VIII Plenum KC PZPR.

Równocześnie zapewniamy kierownictwo KC PZPR z tow. Wł. Gomułką na czele, że dołożymy wszelkich sił w walce o demokratyzację życia państwowego i gospodarczego.

Uważamy, że dotychczasowy przebieg demokratyzacji rad narodowych na terenie naszego województwa nie dokonuje się właściwie i wykazuje tendencje zachowawcze. Za ten stan rzeczy w poważnym stopniu ponosi odpowiedzialność Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej, które nie tylko że nie przygotowało planu działania, opartego o wytyczne VIII Plenum, ale nie zadeklarowało się w sposób wyraźny i niedwuznaczny, że stoi na gruncie nowej polityki państwowej”.

Rezolucja postulowała dalej rewizję warunków przekazywania chłopom odłogów do zagospodarowania. Domagała się też intensywniejszego w województwie rozwoju przemysłu i budownictwa mieszkaniowego. W zakończeniu zawierała apel do mieszkańców województwa, aby swoją codzienną pracą dopomogli kierownictwu partii i rządu wyprowadzić kraj z trudności.

W dyskusji nad projektem uchwały Rady Ministrów w sprawie rozszerzenia kompetencji rad narodowych znacznie wzbogacono zarówno projekt, jak i dodatkowe wnioski zgłoszone w trakcie dyskusji wśród aparatu rad narodowych. Łącznie zgłoszono blisko 100 wniosków, w tym 25 z dziedziny rolnictwa, 49 dotyczących spraw administracyjno-finansowych, 8 — handlu i 3 — gospodarki komunalnej. Ze spraw rolnych postulowano m. in. umorzenie nie pokrytych zobowiązań spółdzielni produkcyjnych, zalesienie gruntów rolniczo nieprzydatnych oraz rozwikłanie kwestii samowolnie opuszczonych gospodarstw.

Zmiany, jakie nastąpiły w kraju po VIII Plenum, spowodowały, że zarówno projekt Rady Ministrów, jak i dodatkowe wnioski nie odpowiadały zmienionym warunkom społeczno-politycznym. Problemy podniesione przez radnych na październikowej sesji WRN podjęto na sesji grudniowej. Prezydium WRN przedstawiło na niej obszerną „Ocenę sytuacji i stylu pracy Prezydium WRN”. Dokument ten znacznie odbiegał od dotychczasowych okresowych sformalizowanych sprawozdań prezydium składanych na sesjach. „Ocena” przyznawała, że w poprzednim okresie dała się zauważyć wyraźna wyższość organów wykonawczych nad organami władzy, jakimi były same rady. Podkreślono też podejmowane na przestrzeni ostatniego roku wysiłki w kierunku zmiany tej sytuacji. Zawierała również po raz pierwszy rzetelną i faktyczną analizę sytuacji gospodarczej w województwie.

W rolnictwie „Ocena” wskazywała m. in. na słaby przebieg zasiewów jesiennych. Ponad 5 tys. ha zasiano już po ostatecznym terminie agrotechnicznym, co nie wróżyło dobrych plonów. Nie udało się do pierwszych mrozów zebrać wszystkich ziemniaków i buraków cukrowych, zwłaszcza w spółdzielniach produkcyjnych. Słaby przebieg miały też orki zimowe. Krytycznie oceniono sytuację w spółdzielniach produkcyjnych, które otrzymywały dotąd niemal wszystkie środki kierowane przez państwo

jako pomoc dla wsi. Przyznano się też do administracyjnych metod przy tworzeniu spółdzielni, do szkodliwej pogoni za ilością, bez pełnego uwzględnienia zasad dobrowolności i warunków ekonomicznych. Dla wyrównania minimalnej dniówki obrachunkowej w słabych ekonomicznie spółdzielniach tylko w 1955 r. udzielono 12 mln zł kredytu, niemal w całości podległego umorzeniu. Na ogólną liczbę 525 spółdzielni aż 422 rozwiązały się w ciągu miesiąca po VIII Plenum KC. Było wśród nich i wiele takich, które osiągały dobre wyniki ekonomiczne. Wynikało to m. in. również z braku określonego stanowiska ze strony służby rolnej w tym okresie.

Bardzo słabo przebiegał skup zboża, ziemniaków, mięsa i mleka, co groziło poważnymi trudnościami w zaopatrzeniu miast. Duży wpływ na tę kwestię miał brak pracy wyjaśniającej wśród chłopstwa, które w swej masie zdecydowanie poparto nową politykę rolną partii.

W ocenie drobnej wytwórczości i przemysłu terenowego zwrócono uwagę, że mimo wykonywania przez ten dział gospodarki zadań planowych, słabo wyglądała produkcja towarowa na zabezpieczenie potrzeb ludności województwa. Wskazywano na centralizm w zarządzaniu przemysłem terenowym, braki w zaopatrzeniu w surowiec itp. Zwrócono też uwagę na niewłaściwą politykę podatkową wobec rzemieślników. Krytycznej ocenie poddano handel i zaopatrzenie ludności, wymieniając długą listę braków towarowych. Szczególnie dotkliwie odczuwano brak węgla opałowego.

Pównież gospodarka komunalna rozstawiała wiele do zżyczenia. Przy wzroście ludności miejskiej w latach 1950—1955 o około 100 tys. odremontowano i zbudowano zaledwie 16,5 tys. izb, co znacznie pogorszyło sytuację mieszkaniową w miastach.

Mimo krytycznej oceny pracy nadzoru pedagogicznego, słusznie podkreślono burzliwy rozwój szkolnictwa w województwie, a także niezwykle ofiarną i społeczną postawę nauczycielstwa i młodzieży szkolnej.

Dużą część „Oceny” poświęcono omówieniu stylu pracy organów wykonawczych. Wskazywano na brak kolegalności, słabą kontrolę realizacji uchwał rady, biurokratyczne podejście do pracy, formalizm itp. Wskazano na nadmierny rozrost aparatu Prezydium WRN (ponad 1500 pracowników), co świadczyło o istniejącej tendencji centralizacji decyzji i zarządzania. Prezydium zarysowało też w swoim wystąpieniu program zmierzający do poprawy sytuacji w ramach istniejących możliwości prawno-ekonomicznych.

Sesja wybrała spośród radnych WRN komisję do opracowania wniosków dotyczących usprawnienia stylu pracy Prezydium WRN w oparciu o przebieg dyskusji i dalsze konsultacje. Przyjęto również rezygnację ośmiu radnych i czterech członków prezydium. Na czele nowo wybranego prezydium — o czym wspomnieliśmy wyżej — stanął Jan Lembas.

Na lutowej sesji w 1957 r. wcześniej wyłoniona komisja WRN przedstawiła projekt reorganizacji rad narodowych w województwie. Wskazywał on na wstępie na nikłe uprawnienia rad narodowych, zwłaszcza na najniższym szczeblu oraz na poważne przerosty administracyjne w aparacie wykonawczym. Bardzo krytycznie komisja oceniła przeprowadzony w 1954 r. podział administracyjny, który doprowadził do powstania dużej liczby niewielkich gromad, pozbawionych możliwości skutecznego działania. Właśnie w tych gromadach, liczących poniżej 1200 mieszkańców, gromadzkie rady narodowe niemal zupełnie nie pracowały. Komisja zaproponowała likwidację takich gromad i znaczne rozszerzenie kompetencji gromadzkich rad narodowych oraz zrezygnowanie z trzech najmniejszych powiatów w województwie: gubińskiego, skwierzyńskiego i szprotawskiego. Jeden z wniosków komisji proponował powrót do tradycyjnych nazw w administracji: sołtys, wójt, gmina, starosta i wojewoda, przy zachowaniu nowej treści tych instytucji. Wysłunięto również projekt wyłonienia na szczeblu powiatu i województwa nowego organu stanowiącego rodzaj prezydium rady (odpowiednik utworzonego kilka lat później konwentu seniorów).

Większość wniosków spotkała się z poparciem radnych. Odrzucono natomiast projekt likwidacji trzech powiatów. Podobnie odniesiono się do tych propozycji, które nawoływały do powrotu do dawnego podziału administracji na rządową i samorządową. Uzupełniony dyskusją projekt założono przesłać władzom centralnym.

Realizując zalecenia lutowej sesji, Prezydium WRN przystąpiło do prac zmierzających do likwidacji słabych gromad. Wytypowano w porozumieniu z władzami powiatowymi 76 takich gromad, przeprowadzając z ich mieszkańcami około 300 zebrań wiejskich. W rezultacie spotkań z mieszkańcami zaproponowano na sesji w listopadzie 1957 r. likwidację 39 gromad, bowiem mieszkańcy pozostałych nie wyrazili zgody na likwidację, głównie z uwagi na duże odległości od siedziby prezydium gromadzkiej rady narodowej. Sesja przyjęła projekt Prezydium WRN, w rezultacie czego ilość gromadzkich rad narodowych w województwie zmniejszyła się z 262 do 221. Na tej samej sesji dokonano też pewnych zmian granicznych między powiatami oraz uchwalono utworzenie osiedli w Kunicach Żarskich.

Jedną z najbardziej interesujących sesji WRN w 1957 r. była wrześniowa sesja poświęcona uchwaleniu planu rozwoju gospodarczego województwa na lata 1958—1960, a więc na ostatnie trzy lata realizowanego wówczas planu 5-letniego. Po raz pierwszy przedstawiono wtedy na sesji WRN wieloletni plan rozwoju województwa, uwzględniający wszechstronny jego rozwój, nie tylko w dziedzinach podległych bezpośrednio radom narodowym.

Był to okres, w którym Prezydium WRN, przy pełnym poparciu powołanej w 1957 r. rządowej Komisji Rozwoju Ziemi Zachodnich, czyniło duże wysiłki nad pełniejszą aktywizacją gospodarczą województwa. Dotyczyło to w szczególności całego pasa przygranicznego z takimi ośrodkami jak Gubin, Słubice i Kostrzyn. Rezultatem tych zabiegów było m. in. oddanie do zagospodarowania poszczególnym resortom przemysłowym osiemnastu dużych, dotąd nieczynnych obiektów gospodarczych, a przemysłowi terenowemu dalszych czterdziestu sześciu. Uchwalony projekt planu przewidywał również dalszy szybki rozwój budownictwa mieszkaniowego zapoczątkowany w 1956 r.

Na ostatniej sesji WRN omawianej kadencji, w grudniu 1957 r., dokonano oceny działalności rady, prezydium i komisji WRN. W obszernym sprawozdaniu przewodniczącego Jana Lembasa i w trakcie dyskusji na sesji przeprowadzono konfrontację zamierzeń programu wyborczego z 1954 roku, wzbogaconego nowymi pozycjami, ze stanem z końca 1957 roku. Na pozytywną w sumie ocenę trzyletniej kadencji wpłynęło niewątpliwie poważne ożywienie gospodarcze województwa w latach 1956—1957 oraz przeobrażenia w stylu pracy rad narodowych i organów wykonawczych po VIII Plenum KC PZPR. Wprawdzie od VIII Plenum upłynął zaledwie rok, niemniej na bardzo wielu odcinkach życia społeczno-gospodarczego przemiany były wyraźne.

Na lata 1955—1957 przypada w województwie zielonogórskim początek poważnej aktywizacji gospodarczej i rozwoju przemysłu. Stąd też, mimo że rady narodowe koncentrowały swoją uwagę przede wszystkim na rolnictwie, bilans dorobku województwa w omawianym okresie zacząć trzeba od problemów przemysłu, gdyż na tym odcinku postęp był najbardziej widoczny.

Plan inwestycyjny na lata 1955—1957 wynosił 487 mln zł, z czego na skutek braku mocy wykonawczej przedsięwzięciom budowlanych zrealizowano inwestycje o wartości 402 mln zł, tj. 82 proc. Znacznego postępu dokonano w dziedzinie budownictwa mieszkaniowego. W ciągu trzech lat zbudowano ogółem 7.200 izb, w tym około 5 tys. z budownictwa rad narodowych. Jak duży był postęp na tym odcinku świadczy fakt, że o ile w 1954 roku wybudowano w resorcie rad narodowych zaledwie 755 izb, to w 1957 roku już 2.100. W 1957 roku wygospodarowano również w województwie 1.779 izb mieszkalnych na skutek likwidacji przerostów administracyjnych i ścieśnienia lokali biurowych.

W 1957 roku osiągnięto też pierwsze efekty aktywizacji gospodarczej wyrażającej się uruchomieniem nowych, dużych zakładów przemysłowych, przede wszystkim w ośrodkach pozbawionych dotąd przemysłu. W Gubinie rozpoczęły pracę Fabryka Obuwia i Zakłady Odzieżowe, zatrudniające łącznie 820 osób, w Jasieniu nowo uruchomiona Fabryka Maszyn Budow-

lanych zatrudniała już 250 osób. Nowe obiekty przemysłowe rozpoczęły też produkcję w Sulęcinie, Słubicach, Trzebielu i innych miejscowościach. W Gorzowie Wlkp. powstała duża tkalnia jedwabiu. W wyniku tych posunięć zatrudnienie w przemyśle w latach 1955—1957 wzrosło o 13 tys. osób, tj. o blisko 20 proc. Do roku 1960 przewidywano dalszy wzrost zatrudnienia o 17 tys. osób. Nie udało się natomiast zrobić wiele w celu odbudowy i aktywizacji zburzonego od czasów wojny Głogowa.

W rolnictwie po okresie zastoju, w którym niepokojąco rosła liczba opuszczonych gospodarstw rolnych i po przejściowym kryzysie spowodowanym rozpadnięciem się niemal wszystkich spółdzielni produkcyjnych, również nastąpiło wyraźne ożywienie. Była o tym mowa m. in. na sesji WRN w maju 1957 r., na której oceniono dotychczasową realizację nowej polityki rolnej. W 1957 r. nie tylko że zahamowano proces porzucania gospodarstw, ale poważnie rozwinięto osadnictwo na wsi, przekazując na rzecz nowych osadników oraz na upelnorolnienie ponad 17 tys. ha z Państwowego Funduszu Ziemi oraz 2,5 tys. ha z państwowych gospodarstw rolnych.

Wzrównano też zahamowane w ostatnich latach prace nad uporządkowaniem spraw własnościowych na wsi, przeprowadzając regulację, wydając pozostałe akty nadania i dokonując zapisów hipotecznych. Rezultatem nowej polityki rolnej było również powstanie ponad 350 kótek rolniczych, zrzeszających ok. 10 tys. rolników. Powstało też szereg zrzeszeń rolniczo-produkcyjnych, jak np. plantatorów buraków cukrowych, producentów trzody chlewnej itp. O ile wzrost pogłowia zwierząt gospodarskich następował w ostatnich trzech latach bardzo powoli, to np. plony czterech zbóż wzrosły o około 2 q z ha, osiągając w 1957 r. wielkość 13,6 q z ha. Wyraźny postęp osiągnięto również w pozostałych działach życia społeczno-gospodarczego: w oświacie, kulturze, ochronie zdrowia, handlu, zaopatrzeniu itp.

Udział Wojewódzkiej Rady Narodowej oraz jej prezydium był w powyższych dokonaniach bezsporny. W stylu pracy Prez. WRN zasadnicza zmiana nastąpiła po VIII Plenum KC PZPR, co wiązało się nie tylko ze zmianą składu osobowego prezydium, ale przede wszystkim z tendencjami decentralistycznymi i kursem na podnoszenie rangi rad narodowych w systemie władzy.

Prezydium WRN w Zielonej Górze w okresie do października 1956 r. o'znaczało się stosunkowo małą samodzielnością i inicjatywą w zakresie rozwiązywania podstawowych problemów województwa. W swej działalności na ogół rzadko wychodziło poza wytyczne władz centralnych i partyjnych. Niezbyt operatywnie kierowało również nadmiernie rozbudowanym aparatem administracyjnym. Pozytywną stroną Prezydium Woje-

wódzkiej Rady Narodowej w tym okresie była natomiast dbałość o prawidłową realizację terenowego planu i budżetu.

Po 1956 r. Prez. WRN skoncentrowało główny wysiłek na węzłowych problemach rozwojowych województwa, wytyczeniu kierunków jego rozwoju i aktywizacji gospodarczej. Dużo uwagi poświęcono też problemom decentralizacji, zwłaszcza w zakresie uchwalania budżetu i planu przez rady narodowe niższych stopni. Podjęto też szereg kroków w kierunku usprawnienia działalności aparatu wykonawczego. Połączono szereg dublujących się komórek administracyjnych, poważnie ograniczono zbędną sprawozdawczość i inne przejawy biurokratyzmu. W aparacie rad narodowych zlikwidowano w 1957 r. 621 etatów, oszczędzając na tym ponad 5 mln zł, z których pewną część przeznaczono na poprawę uposażeń pozostałych pracowników rad narodowych.

Z inicjatywy Prezydium WRN w Zielonej Górze powołano też szereg doraźnych komisji przy innych wojewódzkich i powiatowych radach narodowych, np. komisję inwestycyjną i do walki ze spekulacją.

¹ SZCZEPAN JURZAK, syn Franciszka, ps. Grzegorz, urodził się 26 grudnia 1900 roku w Pisarzowicach, w obecnym województwie bielskim, w rodzinie robotniczej. Po ukończeniu w 1912 roku polskiej szkoły elementarnej pod zaborem austriackim podjął pracę zarobkową jako młodociany robotnik, początkowo w firmach budowlanych, później w fabrykach w Bielsku-Białej i w sąsiednich miejscowościach. Powstanie niepodległego państwa polskiego w końcu 1918 roku nie wpłynęło korzystnie na zmianę jego sytuacji materialnej i społecznej. Po odbyciu służby wojskowej w latach 1920--1922 nadal był robotnikiem, do 1927 r. fabryki zapalek w Czechowicach, a następnie fabryki „Mewa” w Bielsku-Białej. Po kilkutygodniowym bezrobociu w 1928 roku otrzymał pracę sanitariusza w Ubezpieczalni Społecznej Bielsku-Białej.

Podczas pracy w Czechowicach zetknął się z lewicowym nurtem ruchu robotniczego. Początkowo jego działalność skupiała się w Robotniczym Stowarzyszeniu Kulturalno-Oświatowym „Sila”, którego członkiem został już w 1923 roku. Był długoletnim przewodniczącym Zarządu tej organizacji w Komorowicach koło Bielska-Białej, a od 1936 r. również wiceprzewodniczącym Zarządu Głównego. W 1926 roku wstąpił do PPS-Lewicy, która powierzyła mu mandat członka Rady Gminnej w Komorowicach. Działał także w Klasowym Związku Zawodowym Robotników Budowlanych i z ramienia tego Związku został wybrany ławnikiem do Sądu Pracy.

W 1934 roku za lewicową działalność wśród robotników, udział w strajkach, wiecach i demonstracjach robotniczych został pozbawiony pracy przez dwa lata. W 1936 r. wstąpił w szeregi Komunistycznej Partii Polski. W roku tym otrzymał pracę w Klasowym Związku Zawodowym Robotników Budowlanych. Powierzono mu funkcję sekretarza oddziału, a następnie okręgu, którą pełnił do września 1939 r.

Podczas okupacji pracował na przymusowych robotach w Bytomiu i okolicy, początkowo kilka miesięcy na dole w kopalni, a następnie jako cieśla w przedsiębiorstwach budowlanych. Przebywanie na przymusowych robotach, w pobliżu rodzinnych stron ułatwiło mu udział w konspiracyjnej działalności politycznej i ruchu oporu. Już w grudniu 1939 r. wspólnie z innymi działaczami robotniczymi przystąpił

do organizowania Kół Przyjaciół Związku Radzieckiego. W pierwszej połowie 1942 roku był współorganizatorem Polskiej Partii Robotniczej i Gwardii Ludowej na Górnym Śląsku. Na stanowisku sekretarza działości PPR, później członka Egzekutywy II Okręgu, sekretarza podokręgu i zastępcy sekretarza okręgu był organizatorem wielu komórek PPR, inspirował działalność propagandowo-informacyjną partii oraz sabotażową w fabrykach i gminach na podległym terenie. W 1944 roku współuczestniczył w tworzeniu konspiracyjnych rad fabrycznych i rad narodowych. W tym czasie został przewodniczącym konspiracyjnej Powiatowej Rady Narodowej w Bielsku-Białej.

Po wyzwoleniu Górnego Śląska przez wojska radzieckie, w lutym 1945 roku, brał udział w organizowaniu Milicji Obywatelskiej, administracji i innych instytucji na terenie Bielska-Białej. W lutym 1945 roku został pierwszym prezydentem tego miasta. W październiku 1949 r. powierzono mu równorzędne stanowisko w Gliwicach. W czerwcu 1950 r. został skierowany do Opolą w celu zorganizowania władz wojewódzkich nowo powstałego województwa. 7 lipca Wojewódzka Rada Narodowa w Opolu na I sesji powierzyła mu stanowisko przewodniczącego Prezydium WRN. W czerwcu 1953 r. przeniesiono go na równorzędne stanowisko do Wrocławia, a w końcu 1954 roku z kolei do Zielonej Góry. Na I sesji nowo powołanej Wojewódzkiej Rady Narodowej w Zielonej Górze w dniu 15 grudnia został wybrany przewodniczącym Prezydium WRN. Był także aktywnym działaczem PZPR, pełniąc wiele funkcji z wyboru. Między innymi w czasie pracy w Zielonej Górze był członkiem Egzekutywy KW PZPR. Z powodu choroby i inwalidztwa na początku 1957 roku przeszedł na rentę inwalidzką. Zmarł 29 września 1970 r. w Bielsku-Białej.

Za długoletnią działalność w rewolucyjnym ruchu robotniczym w latach międzywojennych i w czasie okupacji, za udział w ruchu oporu oraz za pracę na kierowniczych stanowiskach w Polsce Ludowej został odznaczony: Orderem Sztandaru Pracy II klasy, Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym i Srebrnym Krzyżem Zasługi, Odznaką Grunwaldu. (Oprac. Marian Pietrzak)

* FRANCISZEK ALEKSANDROWICZ urodził się 1 maja 1913 r. w Powiacie, w pow. braclawskim (ZSRR), w rodzinie chłopskiej. Po ukończeniu pięciu klas gimnazjum i szkoły rolniczej pozostał w rodzinnej miejscowości, pomagając matce w prowadzeniu gospodarstwa rolnego. Równocześnie nadal uzupełniał swoje kwalifikacje drogą korespondencyjną na dwuletnim wyższym kursie rolniczym. W latach 1937—1939 obok pracy w gospodarstwie pełnił funkcję instruktora rolnego w Towarzystwie Organizacji i Kółek Rolniczych na powiat braclawski. W 1944 roku wstąpił do Wojska Polskiego na terenie ZSRR i w jego szeregach uczestniczył w wojnie z Niemcami do czasu jej zakończenia.

We wrześniu 1945 r. został zdemobilizowany i osiedlił się jako osadnik wojskowy w Szprotawie. W latach 1945—1950 pracował w Powiatowym Oddziale Państwowego Urzędu Repatriacyjnego (PUR) w charakterze inspektora osadnictwa, a później naczelnika Oddziału. W czerwcu 1950 roku przeszedł do pracy w radach narodowych. Do kwietnia 1951 roku był kierownikiem Wydziału Rolnictwa w Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Szprotawie, a następnie kierownikiem Oddziału w Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Zielonej Górze. Od maja 1952 r. do sierpnia 1953 r. pracował na stanowisku przewodniczącego Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Strzelcach Krajeńskich. Na V sesji 24 września 1953 r. Wojewódzka Rada Narodowa w Zielonej Górze powierzyła mu funkcję zastępcy przewodniczącego Prezydium WRN, którą pełnił do lutego 1958 r. Z kolei przeszedł na stanowisko kierownika Wydziału Rolnictwa i Leśnictwa Prezydium WRN, a w maju 1961 r.

ponownie został zastępcą przewodniczącego Prezydium WRN, którym był do czasu przejścia na emeryturę w połowie 1973 r.

Nabywane doświadczenie potrafił łączyć z podnoszeniem swoich kwalifikacji. W czasie pracy w Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Zielonej Górze ukończył zaocznie Centralną Szkołę Partyjną przy KC PZPR oraz Wyższą Szkołę Rolniczą we Wrocławiu, uzyskując stopień magistra inżyniera rolnictwa.

W 1947 roku wstąpił do PPR. W czasie pracy w Szprotawie i Strzelcach Krajeńskich był członkiem Komitetu Powiatowego PZPR, a później członkiem Egzekutywy KP. Ponadto w Szprotawie był pełnomocnikiem Wojewódzkiej Komisji Kontroli Partyjnej. Od 1953 roku przez kilka kadencji był członkiem Komitetu Wojewódzkiego PZPR, wchodził również w skład komisji problemowych działających przy instancjach partyjnych. (Oprac. *Marian Pietrzak*)

* JAN KOLEŃCZUK urodził się 23 marca 1912 roku w Opolu, powiecie włodawskim, woj. lubelskim (obecnie chełmskim), w rodzinie małorolnego chłopca. W czasie pierwszej wojny światowej ewakuowany do Rosji, powrócił do kraju w 1920 roku i zamieszkał w Gnieźnie. Po ukończeniu szkoły powszechnej w 1925 roku, rozpoczął naukę w Seminarium Nauczycielskim w Bydgoszczy. Z powodu trudnej sytuacji materialnej i konieczności podjęcia pracy po dwóch latach musiał przerwać naukę. W latach 1934—1936 odbył służbę wojskową, a następnie pracował krótkoterminowo w kilku przedsiębiorstwach. Zmobilizowany w 1939 roku, uczestniczył w walkach z najazdem niemieckim w czasie kampanii wrześniowej na froncie pomorskim. W październiku 1939 roku został wywieziony na przymusowe roboty do Piły, gdzie przez cały okres okupacji pracował w tartaku jako robotnik.

Po wyzwoleniu Piły pozostał na miejscu i w ciągu kilku tygodni służył w Straży Ochrony Kolei. W marcu przeszedł do pracy w administracji samorządowej, a od maja 1945 r. do państwowej, współuczestnicząc w organizowaniu Zarządu Miejskiego i Starostwa Powiatowego. W Zarządzie Miejskim był sekretarzem, a następnie w Starostwie Powiatowym kierownikiem Wydziału Organizacyjno-Prawnego. W latach 1947—1948 ukończył Wyższy Kurs Administracyjny przy Ministerstwie Ziem Odzyskanych. W marcu 1948 r. został przeniesiony na stanowisko wicestarosty do Krosna Odrzańskiego, a od 1 stycznia 1949 r. był starostą powiatowym w Gubinie, zaś po reorganizacji administracji w połowie 1950 r. — przewodniczącym Prezydium Powiatowej Rady Narodowej.

Na I sesji Wojewódzkiej Rady Narodowej w Zielonej Górze w dniu 8 marca 1951 r. został wybrany zastępcą przewodniczącego Prezydium WRN i funkcję tę pełnił do czasu przejścia na emeryturę w 1969 roku.

W listopadzie 1946 roku został przyjęty do Polskiej Partii Socjalistycznej w Pile. W okresie pracy w Skwierzynie był przewodniczącym Powiatowego Komitetu PPS, a w czasie pracy w Krośnie był członkiem Egzekutywy Komitetu Powiatowego PZPR. W latach 1952—1962 wchodził w skład Komitetu Wojewódzkiego PZPR. Przez wiele lat był przewodniczącym Zarządu Wojewódzkiego TPPR. (Oprac. *Marian Pietrzak*)

* WIKTORIA HETMAŃSKA (córka Józefa, z domu Wawrzyniak) urodziła się 10 grudnia 1902 roku w Pałędziu w byłym powiecie poznańskim, w rodzinie robotnika rolnego. Po ukończeniu siedmiu klas szkoły powszechnej pracowała jako robotnica, początkowo w majątku rolnym w Dopiewcu w powiecie poznańskim, a później w Fabryce Tytoniu „Garstecki” w Poznaniu. W 1929 roku straciła pracę na skutek wzrostu bezrobocia. Odtąd jedynym źródłem utrzymania była praca chałupnicza oraz handel domokrężny. W 1940 roku niemieckie władze skierowały ją do przymusowej

pracy w wojskowym szpitalu w Poznaniu. W okresie pracy w Fabryce Tytoniu należała do klasowego związku zawodowego.

Po wyzwoleniu Poznania w końcu lutego 1945 roku wstąpiła do PPR i jednocześnie podjęła pracę w aparacie partyjnym, początkowo w Komitecie Miejskim PPR w charakterze instruktora propagandy, a po ukończeniu Centralnej Szkoły Partyjnej PPR w Łodzi w 1946 roku została kierowniczką Wydziału Kobięcego KW PPR w Poznaniu. W latach 1948—1950 była przewodniczącą Wojewódzkiej Rady Narodowej, a następnie do lipca 1954 roku sekretarzem rolnym w KW PZPR w Poznaniu. Była delegatem na I i II Zjazd PPR, Kongres Zjednoczeniowy oraz II Zjazd PZPR. Na Kongresie Zjednoczeniowym została wybrana zastępcą członka Komitetu Centralnego PZPR. Pełniła wiele funkcji z wyboru we władzach partyjnych na szczeblach wojewódzkim i miejskim. W latach 1952—1956 była również posłem na Sejm PRL.

Wojewódzka Rada Narodowa w Zielonej Górze na IV sesji w dniu 2 września 1954 roku powierzyła jej funkcję zastępcy przewodniczącego Prezydium WRN, która pełniła do grudnia 1956 roku. (Oprac. *Marian Pietrzak*)

⁵ JERZY RUMIANEK urodził się 17 maja 1917 roku w Skowilnie, powiat Rypin, w rodzinie robotniczej. Po ukończeniu szkoły powszechnej pracował w tartaku, a od 1928 r. w mleczarni w Szafarni. Jako ekstern w roku 1935 zdał maturę w Częstochowie, następnie 4 lata studiował na Wydziale Rolnym Uniwersytetu Poznańskiego. W czasie studiów pracował zawodowo jako instruktor poletek doświadczalnych.

W latach 1940 - 1945 był robotnikiem rolnym na przymusowych robotach u gospodarza niemieckiego w Szafarni.

Po wyzwoleniu zorganizował szkołę powszechną 4-klasową w Szafarni, gdzie pracował jako nauczyciel wiejski od lutego do października 1945 roku, pełniąc jednocześnie społeczne funkcje członka Prezydium Gminnej Rady Narodowej oraz prezesa GS ZSCH w Rypinie, a od kwietnia 1946 r. do lipca 1949 r. był starostą powiatowym w Rypinie.

Od lipca 1949 do czerwca 1950 r. pełnił funkcję zastępcy przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy, a następnie sekretarza WK ZSL. Od listopada 1951 do grudnia 1954 r. był prezesem WK ZSL w Bydgoszczy. W grudniu 1954 r. został przeniesiony do Zielonej Góry, gdzie w styczniu 1955 roku powołano go na stanowisko zastępcy przewodniczącego Prezydium WRN z jednoczesnym powierzeniem obowiązków przewodniczącego WKPG. W latach 1954—1956 ukończył trzyletnie studium zaoczne przy KC PZPR. W styczniu 1957 roku był posłem na Sejm PRL.

Na terenie województwa zielonogórskiego pełnił liczne funkcje społeczne: wiceprezesa WK ZSL, członka Prezydium WK FJN, członka Prezydium ZW TPPR.

Działalność polityczną rozpoczął w latach 1934—1935 w Związku Młodzieży Wiejskiej „Wici”, a w późniejszym czasie działał w Związku Młodzieży Demokratycznej.

Do Stronnictwa Ludowego wstąpił w październiku 1945 roku. W tym też roku wybrany został na stanowisko prezesa Zarządu Powiatowego Stronnictwa Ludowego w Rypinie, a od 1947 do 1950 roku pełnił funkcję członka Prezydium ZW SL w Bydgoszczy.

Za działalność społeczną i zawodową został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi i medalem X-lecia PRL. (Oprac. *Zygmunt Zadworny*)

⁶ MICHHAŁ WALENTA na I sesji Wojewódzkiej Rady Narodowej w Zielonej Górze w dniu 15 grudnia 1954 r. został wybrany sekretarzem Prezydium WRN.

Na VII sesji WRN w dniu 14 października 1955 r. został odwołany ze stanowiska sekretarza Prezydium i wybrany zastępcą przewodniczącego Prezydium. Równocześnie powołano go na kierownika Wojewódzkiego Zarządu Spraw Wewnętrznych. Obie funkcje pełnił do 1956 r. (Oprac. Marian Pietrzak)

⁷ CZESŁAW SŁOWEK urodził się 25 maja 1921 roku w Otorowie, w powiecie szamotułskim, w woj. poznańskim, w rodzinie małorolnego chłopa — rzemieślnika. Po ukończeniu szkoły powszechnej od 1937 r. do czasu wybuchu wojny w 1939 roku pracował w Zarządzie Gminnym w Otorowie w charakterze praktykanta. W końcu 1939 r. wraz z rodzicami został wysiedlony przez władze niemieckie i przez cały okres okupacji przebywał w Jędrzejowie, w woj. kieleckim, pracując w Powiatowej Spółdzielni Rolniczo-Handlowej na różnych stanowiskach, do kierownika działu włącznie.

Po wyzwoleniu wrócił w rodzinne strony. W kwietniu 1945 r. podjął pracę w Państwowym Urzędzie Repatriacyjnym (PUR) początkowo w Międzychodzie, a następnie w Skwierzynie jako kierownik punktu etapowego i inspektor osadnictwa. W 1947 r. został przeniesiony do Ekspozytury Urzędu Wojewódzkiego Poznańskiego w Gorzowie Wlkp. na stanowisko rejonowego, a następnie wojewódzkiego inspektora Akcji Ufłaszczenia Rolniczego.

W kwietniu 1948 roku wstąpił do Stronnictwa Ludowego, a od zjednoczenia ruchu ludowego w 1949 r. jest członkiem ZSL.

Po utworzeniu województwa zielonogórskiego w połowie 1950 r. przeszedł do pracy w Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Zielonej Górze i pełnił kolejno następujące funkcje: wojewódzkiego komisarza spisowego, od lutego 1951 r. kierownika Wydziału Handlu i od czerwca 1961 roku zastępcy przewodniczącego Prezydium WRN.

W 1973 roku przeszedł do pracy w Wojewódzkim Komitecie ZSL i jest przewodniczącym tego Komitetu. Równocześnie pełni społecznie funkcję zastępcy przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Zielonej Górze. (Oprac. Marian Pietrzak)

